

İlhan Kutluer, *Felsefi Gök Kubbemiz*, İz Yayıncılık, İstanbul 2017, 176 s. (ISBN: 978-975-355-262-6).

İlhan Kutluer'in kaleme aldığı *Felsefi Gök Kubbemiz* adlı kitabın başlığının, Yahya Kemal Beyatlı'nın -Türk tarihi ve kültürü ile ilgili birçok şiirine ev sahipliği yapan- *Kendi Gök Kubbemiz* adlı eserinden mülhem olduğu daha ilk bakışta fark edilmektedir. "Kökü mâzide olan âtiyim" diyen Yahya Kemal gibi İlhan Kutluer de, "kültürel süreklilik" düşüncesine önem vererek kitabında Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin izini sürüyor. Bu bağlamda, İbn Sinâ ve Gazzâlî başta olmak üzere Fârâbî, İbn Rüşd gibi düşünürlerin görüşleri ışığında, İslâm entelektüel geleneğini felsefi, kelâm ve tasavvuf perspektiflerinden derinlemesine inceliyor.

Kitap beş bölümden, Kutluer'in kendi deyişle "beş risale"den oluşur. "Klasik Paradigmanın Çizdiği Ufuklar: İslâm Felsefe Tarihinin Akademik Değeri ve Güncel Anlamı Üzerine" başlığını taşıyan ilk bölüm, dikkate değer sorularla açılır: "Bir bilgi ve araştırma alanı olarak İslâm felsefesinin mahiyeti nedir? Türk akademiasının beşeri, toplumsal, kültürel ve tarihsel alanlarda çalışan kesimi göz önünde bulundurulduğunda İslâm felsefesi alanı sadece veya ağırlıklı olarak İlahiyat Fakültelerini mi ilgilendirmektedir?" (s. 13). Kutluer, özellikle akademik araştırmalarda İslâm'ın "din" ve "medeniyet" olarak iki farklı bağlamda kullanıldığının altını çizerek, "İslâm felsefesi" teriminde "İslâm"ın geçiyor olmasının onu teknik anlamda "dini" yahut "şer'i" bir disiplin kılmayacağını, buradaki "İslâm"ın bir topluma, bir medeniyete karşılık geldiğini belirtir. Bu anlamda felsefeyi dinin, dini felsefenin rakibi ve alternatifi gören iki karşıt fikre muhtelif eleştiriler yönelterek din ve felsefe arasındaki bu çatışmanın aşılması ve ikili arasındaki muhtemel ilişkilerin daha geniş bir perspektiften ele alınması gerektiğini vurgular.

Kutluer, geleneğin yeniden yorumlanması, eleştirilmesi ve belki aşılması amacıyla İslâm dünyasından entelektüel bir performans beklendiğini belirterek geleneğin tanımını şu şekilde yapar: "Gelenek, dinamik bir kavramdır, tanım gereği okuyuşta hem geriye doğru bir eklemleme hem de ileriye doğru bir intikal hareketini talep eder" (s. 35). Kültürel süreklilik düşüncesinin vurgulandığı bu kısmın ardından ilk bölüm, "klasikler tartışması" ile sona erer. Bu kısımda "klasik" in tanımı yapılarak bir eserin klasik sayılması için taşıması gereken temel özellikler sıralanır. Buna göre klasik; kurucu, taşıyıcı, kalıcı, evrensel ve ilham vericidir. Birinci bölümün, -kitabın genel çerçevesi düşünüldüğünde- epistemolojik açıdan en besleyici kısım olduğunu söylemek mümkündür.

"*El-'Ulûmu'l-Felsefiyye: İslâm Entelektüel Geleneğinde Yeşeren Bilim Tasavvuru Üzerine*" başlıklı ikinci bölüm, şu cümle üzerine inşa edilir: "Felsefi fikirler insanlığın diyalektik süreçler

çinde ortaklaşa ürettiği aklı birikimlerden ibarettir” (s. 45). Bu bölümde Kutluer, evrensel hikmetin her türlü ifadesinin Müslüman entelektüelin ilgi alanına girmesi gerektiğini ifade eder ve bu bağlamda İbn Sînâ'nın *Aksâmü'l-'ulûmi'l-'akliyye* ve Gazzâlî'nin *el-Mustasfâ* başlıklı eserlerini ön plana çıkarır.

“İslâm Entelektüel Geleneğinde Estetik Perspektifler” başlıklı üçüncü bölümde, odağa alınan isimler yine İbn Sînâ ve Gazzâlî'dir. Kutluer, İbn Sînâ'nın sisteminde ilâhî aşkın, kozmik dinamizmin ilkesi olduğunu vurgular. Buna göre, kuşlar bu aşk ile uçar, çiçekler bu aşk ile açar, rüzgârlar bu aşk ile eser, gönüller birbirine bu aşk ile meyleder, gökler bu aşk ile döner. Gazzâlî'nin estetik perspektifine gelince; Kutluer, Gazzâlî'nin hiçbir pragmatik endişe gütmeyen bir şeyi salt zatından veya zâtî güzelliğinden ötürü sevme düşüncesinde olduğunu belirtir. Ona göre güzelliğin duyu ve hayal algısının ötesinde soyut bir anlamı vardır ve asıl amaç, bu anlama ulaşmak olmalıdır.

“Niş ve Perde: Gazzâlî'nin *Mişkâtü'l-Envâr*'ında Entelektüel Perspektifler” adlı dördüncü bölümde, Gazzâlî'nin ışık-karanlık (nur-zulmet) karşıtlığını merkeze alarak kaleme aldığı *Mişkâtü'l-Envâr* adlı eseri çözümlenir. Kutluer'e göre, Gazzâlî'nin entelektüel deneyim ve birikimini yansıtan bu eser, felsefî değerinin yanı sıra tasavvuf literatürü açısından da başat bir kaynak kitaptır. “Metafiziğin Dört Yolcusu: Bir Osmanlı Klasiğinde Derlenmiş Fikrî Haritalar Üzerine” adlı beşinci ve son bölüm ise Şîrvânî'nin bir ilimler tasnifi klasiği olan *el-Fevâidü'l-Hâkâniyye* adlı eserini mercek altına alır. Dönemin padişahı I. Ahmed'e sunulan bu eser, sultanın adı olan Ahmed'in ebced hesabındaki karşılığına denk gelecek şekilde 53 müellifin incelenmesinden oluşur.

Sonuç olarak, *Felsefî Gök Kubbemiz* adlı kitabın ezber bozan yanlarının olduğunu söylemek mümkündür. Mâzi-hâl-istikbâl zincirinin ya da -Bergson'un kavramıyla- “bütünsel zaman anlayışı”nın farkında olan Kutluer, gerek geleneğin dinamik yapısına gerek “kültürel süreklilik” düşüncesine yaptığı vurgular açısından değerli bir eser meydana getirmiştir.

Ahmet Duran ARSLAN*

* Arş. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Muğla / Türkiye, ahmetduranarslan@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5131-2499.